

МЛАДЕЖКА ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Тема: „Кохезионната политика като инструмент за преодоляване на различията в социално-икономическото развитие на регионите в контекста на членството на България в ЕС“

Кохезионната политика, или по-популярна като политика на сближава на ЕС, е може би израз на най-голяма амбиция на ЕС – постигане на балансираност и преодоляване на различията в социалното и икономическо развитие на регионите. Не случайно за тази цел се отделя значителен дял от общия бюджет на ЕС, като за новия програмен период той възлиза на около 32,5% или общо 351,8 млрд. евро. От тях България ще може да се възползва от 7,6 млрд. евро, което е ръст спрямо предишния планов период, в който на нашата страна се полагаха близо 6,9 млрд. евро.

Нарастването на тези средства провокира логичните въпроси: До колко ефективно кохезионната политика се използва като инструмент за преодоляване на социално-икономическите различия и успяват ли българските региони наистина да се сближат?

Въпреки че все още предстоят плащания и реализиране на различни проекти в рамките на периода 2007-2013 година, които безспорно ще окажат влияние върху развитието на българските региони, на база събраните до момента данни можем да направим заключения от постигнатото дотук.

Статистическите данни и изследвания през последните три години показват процеси обратни на търсената кохезия¹ – в социално-икономическо отношение столицата все повече се отделя от останалите региони в България, задълбочават се междурегионалните различия в останалите части на страната, което е особено изразено в Северозападна България. Освен това в последните години се наблюдава и постепенна поляризация между Северна (изключение прави единствено Варна) и Южна България. Тази тенденция недвусмислено показва, че различията не се преодоляват, дори напротив – задълбочават се. Това дава отговор и на първия въпрос за ефективността, а именно, че средствата не се използват по ефективен начин, който да отразява целите, поставени на европейски равнище.

По-интересно е от какво е породена тази неефективност и могат ли да се вземат мерки, особено след като страната ни ще разполага с още по-голям ресурс за провеждане на кохезионната политика в периода 2014-2020 година.

В рамките на ЕС за провеждане на кохезионната политика се използва общата класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), в която са определени 3 нива, като именно второто е основното за прилагането на политиките по сближаване. За България са определени 6 такива региона – Североизточен, Северен централен, Северозападен, Югоизточен, Южен централен и Югозападен. Но в същото време те не са административно-териториални единици по закона за регионалното развитие, т.е. те нямат собствена администрация, която да взема решения за социално-икономическото развитие на дадения регион. Вместо това, тези решения се вземат на национално ниво и следва да се прилагат чрез областните

---

¹ За справка вж. резултатите от годишните изследвания на И.П.И. „Регионални профили: показатели за развитие“, в периода 2012-2014 г.

администрации като проводник на държавната политика за регионално развитие и второстепенен разпоредител на бюджетни средства; съответно не могат да кандидатстват и да получават директно финансиране от структурните или кохезионния фонд на ЕС. Това право имат общините като самостоятелни административно-териториални единици. За тази цел те директно си кореспондират с националното ниво на управление. По този начин връзката „държава-община“ пропуска едно много важно звено – регионалното, а това създава предпоставки за решаване на локални проблеми без ясна визия и поглед върху цялата територия. В допълнение към това, по-големите общини (тези с по-добър административен капацитет) имат и по-голяма възможност да привличат средства и да участват в разработването на проекти по оперативните програми на ЕС. Това закономерно довежда до порочния кръг „богатите общини стават още по-богати, а бедните постепенно обедняват още повече“. Резултатът от подобен подход е постепенната концентрация на социален, демографски и финансов потенциал в определен център и неминуем социален и икономически упадък на съседните територии.

За да се преодолее този значителен недостатък, следва да се създаде реално регионално ниво на управление в България. Вариантите за това на няколко.

Първият е да бъдат използвани съществуващите области или те да бъдат окрупнени като носители на българските традиции в административно-териториалното деление. Според мен това би било необосновано поради няколко причини. Всяка промяна на границите на областите би довела до съществени изменения на съществуващите стратегически документи. При обособяване на второ ниво на самоуправление на това ниво има риск да се получи обратният на желания ефект: вместо да се оптимизира администрацията, тя да се "утежни" допълнително, което ще доведе до още по-големи проблеми в сферата на планирането и управлението на територията. Може би един от най-силните доводи обаче е необходимостта от промяна на Конституцията, а оттам и на множество закони и подзаконови актове, за да може областният управител да изпълнява своите функции адекватно.

Вторият вариант е да бъдат използвани съществуващите шест региона на ниво NUTS 2, но така два от тях – Северозападният и Югоизточният, няма да отговарят на изискването за 800 000 минимален брой жители. В допълнение, при сегашната демографска ситуация се рискува в бъдеще и други региони дасрещнат същия проблем. .

Поради тази причина аз подкрепям тезата, че е необходимо да се установят четири региона на ниво 2, които да бъдат проводник на регионалната политика, а оттам и на кохезионната такава. Югозападният следва да остане непроменен и да обхваща областите София-град, Софийска, Перник, Кюстендил и Благоевград. Южен централен, може да бъде наречен и още „тракийски“, обхваща областите Пловдив, Пазарджик, Смолян, Кърджали, Стара Загора и Хасково. Третият може да бъде наречен „черноморски“ и в обхвата му следва да попадат областите Сливен, Ямбол, Бургас, Варна, Добрич, Шумен, Силистра, Разград и Търговище. В четвъртия регион се включват областите Видин, Монтана, Враца, Плевен, Ловеч, Габрово, Велико Търново и Русе, като той може да бъде наречен „северен“. В така определените региони ще могат да се децентрализират част от функциите на държавата и да се създадат силни администрации, които да бъдат реален проводник на регионална политика,

включително по пътя към сближаване. Обособяването им ще спомогне за засилване на конкуренцията помежду им, както и реализацията на по-холистичен подход при упражняване на политиките за регионално развитие. Създаването на тази добронамерена конкуренция между четирите региона ще доведе до по-ефективното управление и изразходване на средствата, предвидени от кохезионния фонд на ЕС. От друга страна, всеки регион ще се стреми да привлича повече средства, които да насърчават задържаното на човешки, финансов и ресурсен потенциал. А това може да се осъществи само чрез балансирано вътрешно развитие на всеки от тях, което ще има синергичен ефект върху България като цяло.

Автор: урб. Пламен Апостолов